

รูปแบบการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรม
ประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา*
A Model of Meditation Centers Management in Angtong
Province to Enhance the Intellectual Potentials

¹ พระพิพัฒน์ ทับงาม, พระปลัดระพิน พุทธิสารโ

และ พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ

¹ Phra Phiphat Thapngam, Phrapalad Rapin Buddhisaro

and Phramaha Krisada Kittisobhano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. E-mail: phraphiphat.tab@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและกระบวนการในการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง และ 2) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูป/คน สันทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูป/คน และการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 385 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเสียง จดบันทึก และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพทั่วไป มี 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการ กระบวนการในการบริหารจัดการ มี 4 กระบวนการ คือ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบ และการแก้ไข (2) รูปแบบการบริหารจัดการ (2.1) ด้านสถานที่ คือ จัดสถานที่ภายในวัดให้มีความเป็นสัปปายะ สงบร่มรื่น มีพื้นที่สีเขียว มีสถานที่สำหรับการเดินจงกรมและนั่งสมาธิที่เหมาะสม อาคารถ่ายเทสะดวก (2.2) ด้านวิทยากร คือ พัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ให้มีศิลาจารวัตรที่งดงาม มีองค์ธรรมที่สมบูรณ์ มีความสามารถในการสอนกรรมฐาน สอบอารมณ์ เป็นต้น (2.3) ด้านการบริหารจัดการ คือ นำเอาหลักการบริหารสมัยใหม่ 4 M และ PDCA มาใช้ในการวางแผนในทุกๆด้าน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; ศักยภาพทางปัญญา; สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

*Received January 26, 2020; Revised February 9, 2020; Accepted February 28, 2019

Abstract

This article had 2 objectives 1) to study the general condition and process of meditation centers management in Angtong Province, and 2) to propose a model of meditation centers management in Angtong Province to enhance the intellectual potentials. The qualitative research collected data from 18 key informants and from 10 participants by focus group discussion. The quantitative research collected data by questionnaires from 385 samples. Data collection by voice recording and note taking manually. Data was analyzed by a systematic content analysis and descriptive interpretation. Data was analyzed by descriptive statistics to be frequency, percentile, mean and standard deviation.

The findings of research were found that 1) the general condition had 3 aspects; the Place, the resource persons and the management. The process had 4 processes to be planning, doing, checking and acting. 2) The model of the Place (2.1) the facilities in monasteries must be comfortable, tranquil, green, meditation seats and walk paths must be available, well ventilated and appropriate for meditation practice. (2.2) The resource persons: meditation masters had beautiful manners perfect Dhamma attribute, ability to teach and examine the feeling of meditation including solving problems of meditation elutions. (2.3) The management: applied the new method of management of the meditation practice centers such as the techniques of 4M's and PDCA, there must have all around planning.

Keywords: meditation centers management; intellectual potentials; meditation centers in Angtong Province

บทนำ

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองเป็นองค์กรภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าคณะจังหวัด และปกครองโดยองค์กรมุ่งเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนเข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา เช่น จัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดอุปสมบทหมู่หรือจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติฯ การจัดให้มีการแสดงธรรมในวันธรรมสวนะ (วันพระ) ซึ่งมีรูปแบบการบริหารมากกว่าการจัดการ ยึดระเบียบข้อบังคับของมหาเถรสมาคม (Ang Thong Sangha Administrative, 2018) และสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดโดยมีการอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยหลักการสำคัญมุ่งสอนวิปัสสนาแก่สมาชิกในเครือข่าย และผู้สนใจทั่วไปให้ได้ผลสำเร็จคือการบรรลุมรรคผลหยุดขาดิภพ หยุดการเวียนว่ายตายเกิด ในสังสารวัฏผู้เห็นทุกข์จะหยุดเวียนว่ายตายเกิดนี้ ในสังสารวัฏนี้ ยาวนานเหลือเกิน (Sunee, 2012) เป็นความโชคดีของยุคนี้มีพระพุทธเจ้าได้อุบัติขึ้น ทรงสั่งสอนหมู่สัตว์ให้ตรัสรู้ตามเป็นผลให้หยุดการเวียนว่ายตายเกิดของตนเองได้ มิเช่นนั้นทุกชีวิตต้องเวียนว่ายใน

สังสารวัฏยาวนานนับกับมิถวันความยาวนานของกัปนั้นมิกกล่าวไว้ในพระสูตร ดังข้อความใน สาสปสูตรว่า สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตะวันวิหาร อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีกรุงสาวัตถี ภิกษุรูปหนึ่ง เขาไปทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กัปหนึ่งนานเพียงไร พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ กัปหนึ่งนานมาก บรรดา กัปที่ยาวนานอย่างนี้ พวกเธอท่องเที่ยวไปแล้วมิใช่หนึ่งกัป มิใช่ร้อยกัป มิใช่พันกัป มิใช่แสนกัป เพราะสังสารวัฏนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายมิได้

การพัฒนากระบวนการบริหารงานเชิงประสบการณ์แบบพุทธบูรณาการของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดอ่างทอง ประสานเชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนและองค์กรภายนอกชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์บริหารสำนักปฏิบัติธรรม มีการบูรณาการแนวคิดการบริหารเชิงพุทธกับศาสตร์สมัยใหม่เกิดเป็นรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองเพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาให้กับประชาชน ผู้สนใจปฏิบัติธรรม และเพื่อสร้างความรู้การบริหารงาน กำหนดเป้าหมาย และมีเกณฑ์มาตรฐานเดียวกัน ตอบสนองความต้องการคณะสงฆ์และชุมชน เพื่อให้เกิดการค้นหารูปแบบการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดตามบริบทประกอบด้วย 1) สำนักปฏิบัติธรรม วัดต้นสน ตำบลตลาดหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง 2) สำนักปฏิบัติธรรม วัดสระแก้ว ตำบลบางเสด็จ อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง 3) สำนักปฏิบัติธรรม วัดม่วง ตำบลหัวตะพาน อำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จะส่งผลต่อดำเนินชีวิตที่ถูกต้องของมนุษย์เพื่อใช้แก้ปัญหา และการพัฒนาชีวิตศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตและสังคม สิ่งแวดล้อมให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมอันจะนำไปสู่การหมดปัญหาหรือดับทุกข์ในทุกๆระดับ เป้าหมายของการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ก็คือ ความเป็นอิสรภาพจากความทุกข์หรือปัญหาทั้งปวงนั่นเอง สังขารทั้งหลายทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตมาจากส่วนประกอบต่าง ๆ รวมกันเข้าเป็นตัวตน เป็นอันขึ้นมามีตัวตน การไม่ยึดติดในอัตตาเป็นความประเสริฐอย่างยิ่ง เพราะความยึดติดในตัวตนนี้ทำให้มนุษย์ต้องยึดติดผูกพันกับอัตตาตนเองมากจนทำให้เกิดความยึดมั่นและช่วงชิงเอาแต่ประโยชน์ตนเป็นผลให้เกิดความเดือดร้อนแค้นแค้นและสังคม บุคลากรผู้มีส่วนร่วม และมีความสามารถในการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อให้งานมีความเป็นระบบมีระเบียบเรียบร้อยเป็นไปตามเป้าหมายของสำนักปฏิบัติธรรม

ในปัจจุบันสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองบางส่วนกำลังประสบกับปัญหาต่างๆ อาทิเช่น 1. ขาดการดูแลรักษาความสะอาด ขาดสงบ ร่มรื่น มีเสียงรบกวนจากภายนอก อาคาร หรือศาลาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน 2. พระวิปัสสนาจารย์ หรือผู้ฝึกสอนกัมมัฏฐานที่ไม่ได้ผ่านการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ หรือความสามารถในการสอนกัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ไม่สามารถตอบข้อซักถามและสอบถามธรรมกัมมัฏฐานได้ ไม่ความสามารถเทศนา และบรรยายธรรมให้ผู้ฟังเข้าใจหลักธรรม และวิธีปฏิบัติได้ 3. พระภิกษุหรือบุคคลที่เป็นวิทยากรมีความประพฤติ หรือบุคลิกไม่เหมาะสม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี 4. เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมขาดความเอาใจใส่การศึกษาปฏิบัติ และเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง 5. การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเป็นระบบไม่เปิดเผย เป็นต้น (Sakul, 2009)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น หากสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไม่ได้รับการแก้ไขหรือพัฒนาให้ดีขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพทั่วไปและกระบวนการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองว่าเป็นอย่างไร เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและกระบวนการในการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและจดบันทึกด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ

การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ จากแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.977 ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนจากประชากรผู้เข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมอ่างทอง โดยประชากรจำนวน 10,000 คิดเป็นร้อยละ 100 และกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละวัดตามสัดส่วนของประชากรทั้งหมด

กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง ได้มาจากการเปิดตารางของ Taro Yamane จำนวน 385 คน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมจึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 สภาพทั่วไปและกระบวนการในการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง จากการลงพื้นที่สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย 1) สำนักปฏิบัติธรรม วัดต้นสน ตำบลตลาดหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง 2) สำนักปฏิบัติธรรม วัดม่วง ตำบลหัวตะพาน อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง 3) สำนักปฏิบัติธรรม วัดสระแก้ว ตำบลบางเสด็จ อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง ทำการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังนี้

สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองด้านสถานที่ พบว่า (1) มีสถานที่กว้างขวาง สงบ ร่มรื่น สวยงาม มีความเป็นสัปปายะ มีการจัดลานธรรมและปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพิ่มเติม (2) มีอาคารที่พักและอาคารปฏิบัติธรรม รองรับผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้อย่างพอเพียง ไม่แออัดคับแคบ มีนั่งลาดป้องกันยุงแมลงรบกวนได้เป็นอย่างดี (3) มีห้องน้ำห้องส้วมสะอาด และมีจำนวนเพียงพอต่อผู้เข้าปฏิบัติธรรม เป็นทั้งห้องน้ำส่วนตัวในที่พัก และห้องน้ำรวมนอกสถานที่พักอาศัย (4) มีลานจอดรถกว้างขวาง รองรับรถยนต์ได้มาก แม้จะ

มีนักท่องเที่ยวมาในช่วงเทศกาลกันมาก ก็สามารถรองรับได้อย่างพอเพียง (5) ความเป็นธรรมชาติ รักษาธรรมชาติ ไว้ได้เป็นอย่างดี ถึงอยู่ในเมืองก็สามารถรักษาสภาพของความเป็นป่าเอาไว้ได้

สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองด้านวิทยากร พบว่า (1) มีเจ้าสำนักที่มีชื่อเสียง มีศิลาจารวัตรที่งดงาม เป็นที่เคารพเลื่อมใสของประชาชน หรือมีอดีตเจ้าสำนักที่มีชื่อเสียงเกียรติคุณ ที่ประชาชนยังระลึกถึงคุณความดีอยู่เสมอ (2) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม เป็นหัวใจ เป็นศูนย์รวมในการบริหารงานของสำนัก ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ (3) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ควรอยู่ต้อนรับญาติโยมที่เดินทางมาหาในวันหยุดราชการและวันหยุดนักขัตฤกษ์ เพื่อรักษาศรัทธาของผู้ที่ตั้งใจเดินทางมาไกล (4) มีพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถในการสอนธรรมนำปฏิบัติ พูดให้เข้าใจได้ง่าย ตอบปัญหาธรรมได้ชัดเจน รักษาสมณสาธตามพระธรรมวินัย (5) มีคณะทำงานที่เข้มแข็ง รู้งาน รับผิดชอบงานด้านต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าสำนัก ตลอดจนมีศรัทธาญาติโยมมาช่วยเหลือเวลาที่มีการจัดงาน

สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองด้านการบริหารจัดการ พบว่า (1) มีการนำเอาระบบการบริหารจัดการแบบสมัยใหม่ เข้ามาใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม (2) มีเจ้าสำนักดูแลการบริหารจัดการในภาพรวม เมื่อมีปัญหาที่เกินกำลังของคณะทำงาน จึงลงไปช่วยแก้ไขปัญหามาให้ (3) มีการตั้งคณะทำงานเข้ามารับผิดชอบในแต่ละส่วนของงาน (4) มีกำหนดการหรือตารางเวลาในการปฏิบัติธรรมแต่ละวันอย่างชัดเจน (5) มีผู้ให้คำแนะนำหรือแจกเอกสารที่มีรายละเอียดของสำนักให้แก่ผู้เข้าปฏิบัติธรรม

กระบวนการในการบริหารจัดการในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา กระบวนการวางแผน (Plan) พบว่า เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ต้องมีจิตตะ คือ ความมุ่งมั่น แน่วแน่ มั่นคง ในการวางแผนการทำงานล่วงหน้าและจัดหางบประมาณรองรับแผนการทำงานประจำปี ทางราชการควรจะมีการสนับสนุนแก่สำนักปฏิบัติธรรมเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะด้านสถานที่และสื่ออุปกรณ์ต่างๆ ที่ช่วยให้ประชาชนได้เรียนรู้หลักธรรมและช่วยในการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนที่สนใจได้เลือกสถานที่ปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมแก่ตนเองและไปร่วมบุญร่วมกุศลได้ มีความมุ่งมั่น แน่วแน่ มั่นคงในการวางแผนบริหารจัดการที่ชัดเจน ต้องมีแผนปฏิบัติการทั้งปีว่าจะจัดกิจกรรมในช่วงไหน อย่างไรบ้าง ต้องเน้นด้านการประชาสัมพันธ์ ต้องมีระบบการจัดการที่ดี มีการนำเอาการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมาใช้ เท่านั้นก็สมบูรณ์พอแล้ว มี ความมุ่งมั่น แน่วแน่ มั่นคง ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 1) การจัดองค์กรภายในต้องแบ่งฝ่ายรับผิดชอบให้ชัดเจน 2) ต้องสร้างบุคลากรขึ้นมาเพื่อรองรับงานของสำนัก 3) จะต้องมียาอาคารสถานที่พอเพียงและเป็นสัปปายะ 4) ต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ ตารางกิจกรรมและตารางเวลาให้แน่นอน 5) ต้องมีการวางแผนงานให้ชัดเจนว่าจะจัดกิจกรรมปีละกี่ครั้งกี่รุ่น

กระบวนการลงมือปฏิบัติ (Do) พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีการพัฒนาสถานที่ให้กว้างขวาง สงบ ร่มรื่น สวยงาม ความเป็นสัปปายะ มีการจัดลานธรรมและปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพิ่มเติม ทำอาคารที่พักและอาคารปฏิบัติธรรม รองรับผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้อย่างพอเพียง ไม่แออัดคับแคบ มีมุ้งลวดป้องกันยุงแมลงรบกวนได้เป็นอย่างดี สร้างห้องน้ำห้องส้วมสะอาด และมีจำนวนเพียงพอต่อผู้เข้าปฏิบัติธรรม เป็นทั้งห้องน้ำส่วนตัวในที่พัก และห้องน้ำรวมนอกสถานที่พักอาศัย ทำลานจอดรถให้กว้างขวาง รองรับรถยนต์ได้มาก แม้จะมีนักท่องเที่ยวมาในช่วงเทศกาลกันมาก ก็สามารถรองรับได้อย่างพอเพียง มีการรักษาความสะอาดเป็นอย่างดี ทั้งอาคารสถานที่ ห้องน้ำ ห้องสุขา ตลอดจนเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ในที่พักอาศัย มีโรงครัวสะอาด ปราศจากแมลงรบกวน ประกอบอาหารที่มี

คุณค่า มีรสชาติเป็นที่ยอมรับได้ของผู้ปฏิบัติธรรมทั่วไป และพอเพียงไม่ขาดแคลน มีการดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ผู้เข้าปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี ตลอดจนขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจมาอำนวยความสะดวกด้านการจราจร ให้ มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้สำนักเป็นที่รู้จัก

ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนั้น ยิ่งเจ้าสำนักมีการศึกษาสูง ก็ยิ่งเอาระบบการจัดการมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บังเกิดประสิทธิผล การศึกษาจึงเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติงานทุกอย่าง สำนักปฏิบัติธรรมควรส่งเสริมให้บุคลากรได้ศึกษาเพิ่มความรู้ ได้เข้ารับการอบรมต่างๆ เพื่อเอามาช่วยบริหารจัดการสำนักได้ดียิ่งขึ้น จะได้รู้จักการวางยุทธศาสตร์ กำหนดภาพรวมให้ชัดเจน ใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ที่จะนำสำนักให้ประสบความสำเร็จ มีการวางนโยบายนโยบายและแผนงานทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ชี้แจงให้ทุกคนได้รู้เป้าหมายที่จะต้องไปให้ถึง หลักการเหล่านี้ถ้าไม่ศึกษาก็ยากที่จะเอามาใช้ให้ได้

กระบวนการตรวจสอบ (Check) พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทุกแห่งมีการประเมินผลการดำเนินงานของสำนักตนเองเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดอ่างทองร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอ่างทองได้ทำการสำรวจความพร้อมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทุกแห่งทั้งด้านสถานที่ วิทยากร และการบริหารจัดการ เพื่อนำผลการประเมินดังกล่าวข้างต้นมาประชุมปรึกษาหารือ นำประเด็นข้อบกพร่องมาปรับปรุงและพัฒนาาร่วมกัน ส่งผลให้สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดหลายแห่งได้รับการยกย่องให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น

กระบวนการปรับปรุงแก้ไข (Act) พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทุกแห่ง ถ้ารู้จักนำเอาหลักการบริหารจัดการมาใช้ มีการมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบให้เป็นระบบชัดเจน เกิดอะไรขึ้นมีเจ้าภาพรับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ ได้ การบริหารวัดหรือสำนักนั้น ๆ ก็เป็นไปโดยง่าย และประสบความสำเร็จมากกว่าวัดที่ไม่เอาระบบการจัดการไปใช้ เพียงแต่อย่าเอาแต่ทฤษฎีของฝรั่งอย่างเดียว ต้องเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประกอบด้วย ไม่ว่าจะเป็นหลักอิทธิบาท 4 สัมมปธาน 4 อปริหานิยธรรม 7 สปัจริยธรรม 7 และเว้นจากอคติ 4 ต้องประยุกต์หลักการบริหารจัดการเข้ากับหลักธรรมแบบนี้ถึงจะดีจริง สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแต่ละแห่ง ถ้าเป็นวัดที่สร้างมาแต่เดิมก็แล้วไป แต่ถ้าเพิ่งสร้างขึ้นใหม่ ควรสร้างให้เป็นสำนักที่สัปปายะ มีสถานที่ปฏิบัติธรรม มีที่พัก มีห้องครัว มีห้องน้ำ สีสายนี้เอาไว้สำหรับท่านที่เพิ่งฝึกปฏิบัติใหม่ ๆ เพราะยังมีศรัทธาไม่แก่กล้า ต้องมีสิ่งช่วยอำนวยความสะดวกให้บ้าง ถ้าหากว่าเป็นท่านที่มีศรัทธาแก่กล้าแล้ว เคยฝึกปฏิบัติมาพอสมควร ก็ควรจะมีที่วิเวกแบบเป็นธรรมชาติ เป็นป่าล้วน ๆ ไปเลย ถ้าจะให้ดียิ่งไปกว่านั้น ก็ควรจะมีเงื้อมเขา หรือถ้ำ ก็จะเป็นสัปปายะที่ดีมาก ส่วนวัดที่สร้างมาแต่เดิม ควรที่จะปรับปรุงให้สะอาด สงบ ร่มรื่น ร่มเย็น เห็นแล้วชวนให้เข้าไปปฏิบัติธรรม ด้านการบริหารงาน เจ้าสำนักดูแลในภาพรวม มอบหมายให้พระวิปัสสนาจารย์และทีมงานรับผิดชอบในส่วนที่เหลือ มีการต้อนรับ ให้คำแนะนำ ลงทะเบียน จัดเข้าที่พัก แนะนำตาราง เวลาในการปฏิบัติ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดต้องมีฉันทะ คือ ความยินดี ความพอใจ ในการบริหารงานด้วยการดูแลในภาพรวม โดยมอบหมายให้พระวิปัสสนาจารย์และทีมงานรับผิดชอบในส่วนที่เหลือ มีการต้อนรับ ให้คำแนะนำ ลงทะเบียน จัดเข้าที่พัก แนะนำตาราง เวลาในการปฏิบัติ มีปัญหาในการบริหารบ้าง ก็ปรับปรุงแก้ไขกันไป

ประเด็นที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา

รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา

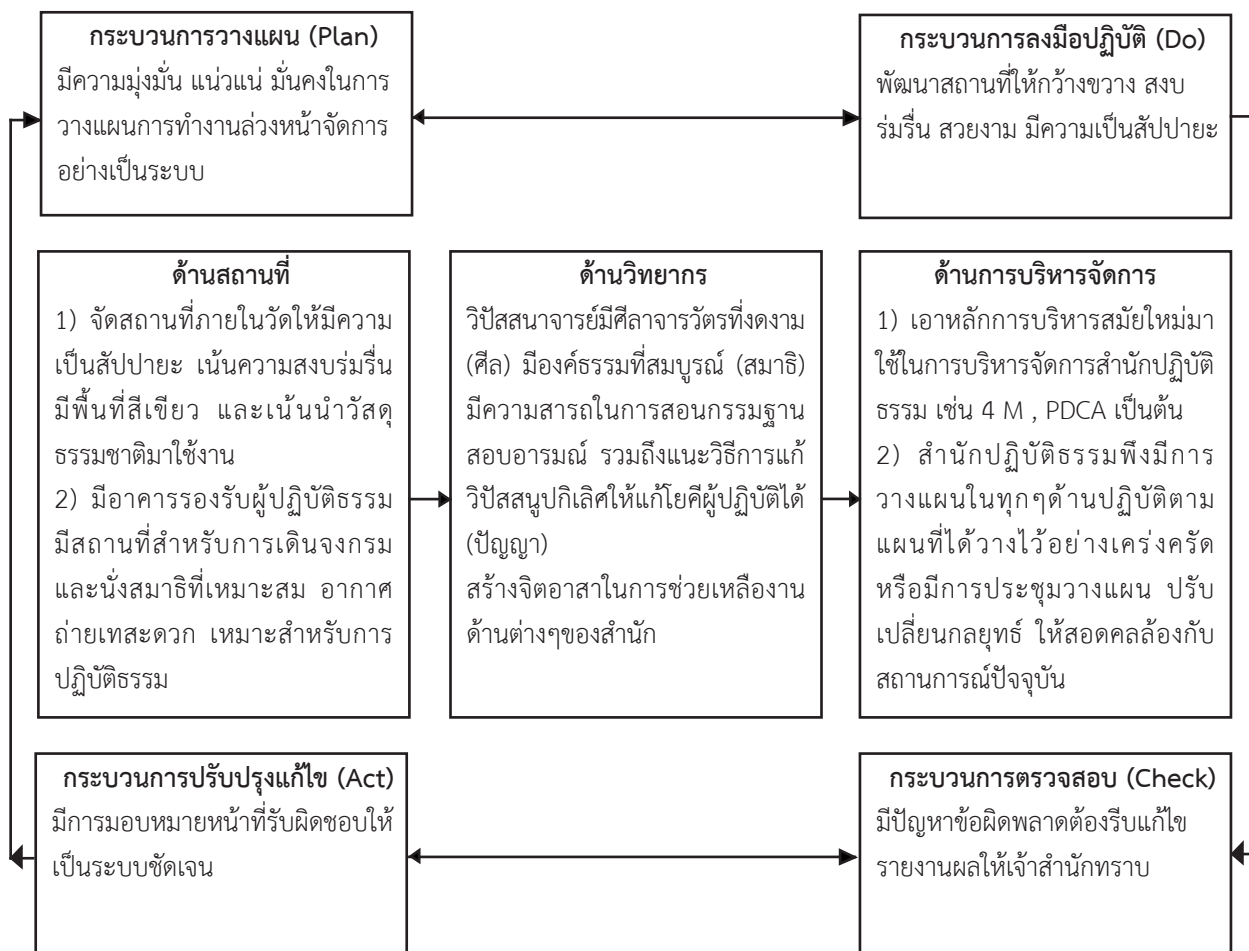
ด้านสถานที่ สำนักปฏิบัติธรรมทุกแห่งควรพัฒนาและบริหารจัดการสำนักของตนตามรูปแบบที่กำหนด คือ (1) จัดสถานที่ภายในวัดให้มีความเป็นสัปปายะ เน้นความสงบร่มรื่น มีพื้นที่สีเขียว และเน้นนำวัสดุธรรมชาติมาใช้งาน (2) มีอาคารรองรับผู้ปฏิบัติธรรม มีสถานที่สำหรับการเดินจงกรมและนั่งสมาธิที่เหมาะสม อากาศถ่ายเทสะดวก เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรม (3) มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่และกิจกรรมต่างๆ รวมถึงคติธรรม คำสั่งสอน กิจวัตรประจำวัน กฎระเบียบของวัด และวิธีการปฏิบัติ ที่ครอบคลุมทุกสถานที่ ทุกกิจกรรม (4) มีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด ปลอดภัย และมีห้องพิเศษสำหรับผู้สูงอายุและหรือคนพิการ (5) จัดสถานที่ภายในวัดให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ อาทิเช่น โรงมหรสพทางวิญญาน อุทยานการศึกษาภายในวัด ห้องสมุด หอพระไตรปิฎก เป็นต้น

รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาด้านวิทยากร สำนักปฏิบัติธรรมทุกแห่งควรพัฒนาและบริหารจัดการสำนักของตนตามรูปแบบที่กำหนด คือ (1) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่ดี ต้องมีความรู้ ความสามารถ มีภาวะผู้นำที่ดี ดูแลเอาใจใส่ ไม่เห็นแก่ตัว ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่พระวิปัสสนาจารย์ และโยคีผู้ปฏิบัติธรรม (2) วิปัสสนาจารย์มีศีลาจารวัตรทั้งดงาม (ศีล) มีองค์ธรรมที่สมบูรณ์ (สมาธิ) มีความสามารถในการสอนกรรมฐาน สอบอารมณ์ รวมถึงแนววิธีการแก้วิปัสสนูปกิเลสให้แก่โยคีผู้ปฏิบัติได้ (3) สำนักปฏิบัติธรรมต้องมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกแก่โยคีผู้ปฏิบัติธรรม มีการมอบหมายงานแก่เจ้าหน้าที่อย่างชัดเจน (4) สำนักปฏิบัติธรรมควรสร้างจิตอาสาในการช่วยเหลืองานด้านต่างๆ ของสำนัก รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาด้านการบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรมทุกแห่งควรพัฒนาและบริหารจัดการสำนักของตนตามรูปแบบที่กำหนด คือ (1) เอาหลักการบริหารสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เช่น 4 M , PDCA เป็นต้น (2) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีการวางแผนในทุกๆ ด้าน เช่น วางแผนในการบริหารจัดการคนที่เข้ามาปฏิบัติธรรม วางแผนการใช้จ่ายงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด วางแผนการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมระยะสั้นและระยะยาว เป็นต้น (3) สำนักปฏิบัติธรรมพึงปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้อย่างเคร่งครัด หรือมีการประชุมวางแผน ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ หลักการ วิธีการ แนวปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน (4) สำนักปฏิบัติธรรมพึงสร้างคณะทำงานที่รู้งาน มีความรับผิดชอบ ทำงานเป็นทีม เสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ (5) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีการจัดทะเบียนผู้ปฏิบัติธรรม โดยนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการ (6) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีระบบในการดูแลผู้ปฏิบัติธรรมในด้านความปลอดภัย รวมถึงสุขภาพของผู้ปฏิบัติด้วย (7) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีระบบในการกำกับติดตาม และประเมินผลความพึงพอใจกับผู้ปฏิบัติธรรม นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนผู้ปฏิบัติธรรมที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา พบว่า ประชาชนผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.54, S.D = 0.20) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านวิทยากร ($\bar{X}$ = 4.27, S.D = 0.152) ด้านสถานที่ ($\bar{X}$ = 4.06, S.D = 0.230) และด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}$ = 4.12, S.D = 0.202) ตามลำดับ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา” นั้น สามารถสังเคราะห์และนำเสนอได้ ดังแผนภาพที่ 1

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา” นั้น ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา ด้านสถานที่ สำนักปฏิบัติธรรมจัดสถานที่ภายในวัดให้มีความเป็น สัปปายะ เน้นความสงบร่มรื่น มีพื้นที่สีเขียว และเน้นนำวัสดุธรรมชาติมาใช้งาน มีอาคารรองรับผู้ปฏิบัติธรรม มีสถานที่สำหรับการเดินจงกรมและนั่งสมาธิที่เหมาะสม อากาศถ่ายเทสะดวก เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรม มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่และกิจกรรมต่างๆ รวมถึงคติธรรม คำสั่งสอน กิจวัตรประจำวัน กฎระเบียบของวัด และวิธีการปฏิบัติ ที่ครอบคลุมทุกสถานที่ ทุกกิจกรรม เป็นต้น หากสามารถบริหารจัดการได้ตามที่กำหนด ก็จะส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามลำดับ ดังนั้นรูปแบบที่กำหนดขึ้นนี้ไปสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บรรจง โสตาดี และคณะ (Banjong et al., 2006) ได้ศึกษา

วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11 ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11 ด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ ส่วนใหญ่มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพสะอาด สงบ สดชื่น เรียบง่าย เป็นธรรมชาติ มีความเหมาะสม จัดผังโครงสร้างสิ่งปลูกสร้างได้อย่างเป็นระเบียบสวยงาม กลมกลืนกับธรรมชาติ เป็นธรรมชาติ แต่มีบางพื้นที่อาคารสิ่งปลูกสร้างยังไม่เพียงพอให้มีความเป็นรมณีสถาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิจิตรธรรมวิวัช (Phrakhruwijitrdhammawiphat, 2019) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า วัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดต้องมีความพร้อมสำหรับการให้บริการแก่ประชาชน มีความเหมาะสม สะอาด สงบเงียบและสะดวกสบาย

รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาด้านวิทยากร พบว่า เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่ดี ต้องมีความรู้ ความสามารถ มีภาวะผู้นำที่ดี ดูแลเอาใจใส่ ไม่เห็นแก่ตัว ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่พระวิปัสสนาจารย์ และโยคีผู้ปฏิบัติธรรม วิปัสสนาจารย์มีศีลาจารวัตรที่งดงาม มีองค์ธรรมที่สมบูรณ์ มีความสามารถในการสอนกรรมฐาน สอนบารมณ รวมถึงแนววิธีการแก้วิปัสสนูปกิเลสให้แก่โยคีผู้ปฏิบัติได้ หากสามารถบริหารจัดการได้ตามที่กำหนด ก็จะส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามลำดับ ดังนั้นรูปแบบที่กำหนดขึ้นนี้ไปสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาบุญเลิศ ธรรมทสสี (โอธสฺส) และคณะ (Phramaha Bunlert et al., 2004) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาทัศนคติของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ผลการวิจัยพบว่า ด้านวิธีการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับที่ดี ด้านพระวิปัสสนาจารย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับที่ดีโดยที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับพระวิปัสสนาจารย์สามารถควบคุมดูแลการปฏิบัติได้มีระดับคะแนนสูงสุด ทัศนคติของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่เห็นผลได้ชัดเจน คือ เป็นการพัฒนาศติ การระลึกได้ และสัมปชัญญะ ความรู้ตัวทั่วพร้อม จากฐานทั้ง 4 จนมีพลังพอที่จะเอามาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การรับประทานอาหาร การคุ้ย การเหยียด การนุ่งห่มเสื้อผ้า การอาบน้ำ ตลอดจนการถ่ายอุจจาระและปัสสาวะ จึงทำให้การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นไปในการพัฒนาและการส่งเสริมสุขภาพจิต และสติสัมปชัญญะที่ได้จากการปฏิบัติสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ทำให้คนเราลดความเห็นแก่ตัว รู้จักการปล่อยวางและการให้อภัย มีความเมตตากรุณา และความเอื้ออาทรต่อกัน อันเป็นผลดีต่อตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติโดยรวม

รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาด้านการบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรมเอาหลักการบริหารสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เช่น 4 M , PDCA เป็นต้น สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีการวางแผนในทุกๆด้าน เช่น วางแผนในการบริหารจัดการคนที่เข้ามาปฏิบัติธรรม วางแผนการใช้จ่ายงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด วางแผนการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมระยะสั้นและระยะยาว เป็นต้น หากสามารถบริหารจัดการได้ตามที่กำหนด ก็จะส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามลำดับ ดังนั้นรูปแบบที่กำหนดขึ้นนี้ไปสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ไฉไลฤดี ยุวนะศิริ และคณะ (Chalalairudi et al., 2003) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลสำเร็จในการปฏิบัติธรรมของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการปฏิบัติธรรมโดยการเดินธุดงค์ได้รับผลจากการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือการปฏิบัติธรรมในสถานปฏิบัติและปริวาสกรรม ส่วนการปฏิบัติธรรมในสถานปฏิบัติได้รับความพึงพอใจในการฝึกปฏิบัติมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดนิตม นาควโร (รอดอุไร)

(Phrakhrupaladnikom, 2019) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบและมาตรฐานในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริหารการจัดการ คือ เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจ และเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการ ด้านอาคารสถานที่ คือ มีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ นำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นซีดี สื่ออินเทอร์เน็ต

สรุป

การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา ด้านสถานที่สำนักปฏิบัติธรรมทุกแห่งควรพัฒนาและบริหารจัดการสำนักของตนตามรูปแบบที่กำหนด คือ (1) จัดสถานที่ภายในวัดให้มีความเป็นสัปปายะ เน้นความสงบร่มรื่น มีพื้นที่สีเขียว และเน้นนำวัตรธรรมชาตินิมาใช้งาน (2) มีอาคารรองรับผู้ปฏิบัติธรรม มีสถานที่สำหรับการเดินจงกรมและนั่งสมาธิที่เหมาะสม อากาศถ่ายเทสะดวก เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรม (3) มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่และกิจกรรมต่างๆ รวมถึงคติธรรม คำสั่งสอน กิจวัตรประจำวัน กฎระเบียบของวัด และวิธีการปฏิบัติ ที่ครอบคลุมทุกสถานที่ ทุกกิจกรรม (4) มีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด ปลอดภัย และมีห้องพิเศษสำหรับผู้สูงอายุและหรือคนพิการ (5) จัดสถานที่ภายในวัดให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ อาทิเช่น โรงมหรสพทางวิญญาน อุทยานการศึกษาภายในวัด ห้องสมุด หอพระไตรปิฎก เป็นต้น หากสามารถบริหารจัดการได้ตามที่กำหนด ก็จะส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามลำดับ

รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา ด้านวิทยากร สำนักปฏิบัติธรรมทุกแห่งควรพัฒนาและบริหารจัดการสำนักของตนตามรูปแบบที่กำหนด คือ (1) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่ดี ต้องมีความรู้ ความสามารถ มีภาวะผู้นำที่ดี ดูแลเอาใจใส่ ไม่เห็นแก่ตัว ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่พระวิปัสสนาจารย์ และโยคีผู้ปฏิบัติธรรม (2) วิปัสสนาจารย์มีศีลาจารวัตรที่งดงาม มีองค์ธรรมที่สมบูรณ์ มีความสามารถในการสอนกรรมฐาน สอบอารมณ์ รวมถึงแนะนำวิธีการแก้วิปัสสนูปกิเลสให้แก่โยคีผู้ปฏิบัติได้ (3) สำนักปฏิบัติธรรมต้องมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกแก่โยคีผู้ปฏิบัติธรรม มีการมอบหมายงานแก่เจ้าหน้าที่อย่างชัดเจน (4) สำนักปฏิบัติธรรมควรสร้างจิตอาสาในการช่วยเหลืองานด้านต่างๆของสำนัก หากสามารถบริหารจัดการได้ตามที่กำหนด ก็จะส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามลำดับ

สำนักปฏิบัติธรรมทุกแห่งควรพัฒนาและบริหารจัดการสำนักของตนตามรูปแบบที่กำหนด คือ (1) เอาหลักการบริหารสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เช่น 4 M, PDCA เป็นต้น (2) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีการวางแผนในทุกๆด้าน เช่น วางแผนในการบริหารจัดการคนที่เข้ามาปฏิบัติธรรม วางแผนการใช้จ่ายงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด วางแผนการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมระยะสั้นและระยะยาว เป็นต้น (3) สำนักปฏิบัติธรรมพึงปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้อย่างเคร่งครัด หรือมีการประชุมวางแผน ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ หลักการ วิธีการ แนวปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน (4) สำนักปฏิบัติธรรมพึงสร้างคณะทำงานที่รู้งาน มีความรับผิดชอบ ทำงานเป็นทีม เสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ (5) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีการจัดทะเบียนผู้ปฏิบัติธรรม โดยนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการ (6) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีระบบในการดูแลผู้ปฏิบัติธรรมในด้านความปลอดภัย รวมถึงสุขภาพของผู้ปฏิบัติด้วย (7) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีระบบในการกำกับติดตาม และประเมินผลความพึงพอใจกับผู้ปฏิบัติธรรม นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หากสามารถบริหารจัดการได้ตามที่กำหนด ก็จะส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแต่ละแห่ง ควรพัฒนาสถานที่ให้สะอาด สวยงาม ร่มรื่น เป็นสัปปายะ ขยายสถานที่ให้พอเพียงและเหมาะสม ทั้งสถานที่ปฏิบัติธรรมและสถานที่พักอาศัย จัดหลักสูตรการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย และหลักสูตรการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับวัยให้กับกลุ่มเยาวชน ทั้งที่ยังศึกษาเล่าเรียนและที่อยู่นอกกระบวนการศึกษาภาคปกติ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่กลุ่มเป้าหมายนี้ด้วย พระวิปัสสนาจารย์ต้องหมั่นศึกษาและปฏิบัติธรรมให้เห็นผลรักษาดีตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพราะเป็นบ่อเกิดแห่งความเลื่อมใสศรัทธา และควรที่จะอยู่ต้อนรับญาติโยมในวันหยุดราชการและวันนักขัตฤกษ์ เพราะเป็นวันที่ญาติโยมมีเวลาเดินทางไปยังสำนักได้โดยสะดวก

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทบทวนวิจัยในครั้งต่อไป

- 1) ควรเปลี่ยนพื้นที่ในการศึกษาไปยังสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาคอื่น ๆ
- 2) ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในเรื่องเรื่อง รูปแบบการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอื่นๆ เพื่อดูแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในทุก 5 ปี

Reference

- Ang Thong Sangha Administrative. (2018). *Strategic Plan for Buddhist Business Reform in Ang Thong Province*. Bangkok: Chin Aksorn Printing.
- Chalalairudi Y. et al. (2003). *The Achievement in Dhamma Practice of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Students, Chiang Mai Campus*. research report. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Institute of Buddhist Research.
- Banjong S. et al. (2006). *A study of guidelines for the development of the Dharma practice in the Sangha region*. Section 11. research report. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Institute of Buddhist Research.
- Phrakhrupaladnikom, n. (2019). Development of forms and standards in the administration of Dharma practice centers. *Mahachula Academic Journal*, 6 (special edition), 44.
- Phrakhruwijitrdhammawiphat. (2019). Development of Dharma practice of Prachuap Khiri Khan province. *Journal of MCU Social Sciences Review*. 8 (3), 44.
- Phramaha Bunlert, T. et al. (2004). *Study of the attitudes of Buddhists towards the practice of Vipassana*. research report. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Institute of Buddhist Research.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Sakul, N. (2009). *Dharma and Dharma practice*. Bangkok: Chin Aksorn Printing.
- Sunee, M. (2012). *Sangsarawat*. Bangkok: Comform.